

Денега Віталій Богданович,

заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради Яворівської міської ради Львівської області; аспірант Національного університету «Львівська політехніка», Україна, 79013, Львівська обл., м. Львів, вул. Степана Бандери, 12; 1zast2020@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5217-2486>

Петровський Петро Михайлович,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та публічної служби ІАДУ, Національного університету «Львівська політехніка», Україна, 79013, Львівська обл., м. Львів, вул. Степана Бандери, 12; petro_petrovskyy@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8521-2384>

ОПТИМІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: РИЗИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У науковій статті встановлено, що реформа передбачає встановлення нової моделі територіальної організації влади, децентралізацію завдань, компетенцій та відповідальності, розвиток системи місцевого самоврядування та формування повноправних територіальних громад, удосконалення національної регіональної політики тощо. Водночас успішне впровадження реформ децентралізації тісно пов'язане з формуванням нової генерації місцевих політиків і муніципальних службовців, які працюватимуть у абсолютно нових умовах і вимагатимуть нових знань, умінь і компетенцій. Це зумовлено, перш за все, зміною статусу громад та перспективними завданнями, які стоять перед місцевою владою.

Обґрунтовано, що разом із передачею більшого обсягу компетенції органам місцевого самоврядування зростає й відповідальність цих органів. Зміцнення статусу українського місцевого самоврядування підвищить відповідальність громадян за забезпечення належного рівня життя. Примітно, що громади, об'єднані законом і планом бачення, отримують усі повноваження, якими зараз володіють міста обласного значення

Здійснено висновок, що під децентралізацією слід розуміти процес перерозподілу повноважень і сфер компетенції між центральним і місцевим рівнями організації публічної влади та перенесення акценту на місцевий рівень у частині виконання заздалегідь визначених і гарантованих державою функцій. Розглядаючи питання децентралізації, важливо знайти баланс між централізацією та децентралізацією, який необхідний для забезпечення належного розподілу компетенції місцевої та центральної влади. Вищий рівень ефективності та підзвітності органів місцевого самоврядування, кращі перспективи для місцевого розвитку та запровадження демократії участі та захисту прав людини були виділені серед причин, що призводять до більшої передачі компетенції органам місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, реформа децентралізації, правове регулювання, компетенції органів місцевого самоврядування, нормативно-правові акти, оптимізація компетенцій.

Denega Vitalii Bohdanovych,

Deputy Mayor for the Activities of the Executive Bodies of the Yavoriv City Council of the Lviv Region; Postgraduate Student of the National University "Lviv Polytechnic", Ukraine, 79013, Lviv Region, Lviv, str. Stepan Bandera, 12; 1zast2020@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5217-2486>

Petrovsky Petro Mykhailovych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Public Service of the IASU, Lviv Polytechnic National University, Ukraine, 79013, Lviv Region, Lviv, str. Stepan Bandera, 12; petro_petrovskyy@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8521-2384>

OPTIMIZING THE COMPETENCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES: RISKS OF DECENTRALIZATION

Abstract. *The scientific article establishes that the reform involves the establishment of a new model of territorial organization of power, decentralization of tasks, competences and responsibilities, development of the system of local self-government and formation of full-fledged territorial communities, improvement of national regional policy, etc. At the same time, the successful implementation of decentralization reforms is closely related to the formation of a new generation of local politicians and municipal employees who will work in completely new conditions and require new knowledge, skills and competencies. This is caused, first of all, by the change in the status of communities and the prospective tasks facing local authorities.*

It is substantiated that together with the transfer of a greater scope of competence to local self-government bodies, the responsibility of these bodies has also increased. Strengthening the status of Ukrainian local self-government will increase the responsibility of citizens to ensure an adequate standard of living. It is noteworthy that communities united by law and a vision plan receive all the powers that cities of regional significance currently possess

The co-authors come to the conclusion that decentralization is understood as the process of redistribution of powers and spheres of competence between the central and local levels of public authority organizations and the transfer of emphasis to the local level in terms of the performance of predetermined and state-guaranteed functions. When considering the question of decentralization, it is important to find a balance between centralization and decentralization, which is necessary to ensure the proper distribution of competences of local and central authorities. A higher level of efficiency and accountability of local self-government bodies, better prospects for local development and the introduction of participatory democracy and protection of human rights were highlighted among the reasons leading to greater transfer of competence to local self-government bodies.

Key words: *local self-government, decentralization reform, legal regulation, competences of local self-government bodies, legal acts, optimization of competences.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Подальша демократизація громадянського суспільства, децентралізація владних повноважень на засадах дискреції та субсидіарності є на сьогодні пріоритетним напрямом реформ в Україні. Завдяки новій тенденції національного будівництва країни, формування громадянського суспільства та оптимізації компетенції системи державного управління створені нові умови для впровадження децентралізації на засадах збереження концепції верховенства права. Модернізація компетенції публічної влади має бути спрямована на створення клієнтоорієнтованої системи державного управління, яка буде невід'ємною частиною механізму соціально-політичного захисту населення та чинником підвищення його соціальної та політичної активності.

Реформа встановлює нову модель територіальної організації влади, децентралізацію завдань, компетенцій та відповідальності, розвиток системи місцевого самоврядування та формування повноправних територіальних громад, удосконалення національної регіональної політики тощо. Водночас успішне впровадження реформ децентралізації призводить до виникнення низки ризиків і загроз успішній

діяльності органів місцевого самоврядування і спроможності громад. Це зумовлено, перш за все, зміною статусу громад та перспективними завданнями, які стоять перед місцевою владою. Подальший ефективний розвиток територіальних громад обумовлює необхідність належного висвітлення існуючих викликів і відповідного реагування на них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичною основою статті є широкий спектр наукових і законодавчих джерел. Основними з них є закони та законопроекти України, урядові програми та інші нормативно-правові акти. Висвітлення зарубіжного досвіду вирішення проблемних аспектів децентралізації представлено публікаціями розглядається в публікаціях Данилишин Б.М., Пилипів В.В., Р. Ранлольф, R. E. Matete. Використовується також інформаційно-аналітичний матеріал, який висвітлює різні аспекти вітчизняного процесу децентралізації (Куйбіда В. С., Петровський П. М., Ткачук А. Ф. та інші). У багатогранній системі наукової літератури з конкретної проблематики вирішення організаційних питань функціонування

органів місцевого самоврядування, зокрема і щодо оптимізації компетенцій їх діяльності були враховані наукові положення таких авторів, як: Кравців В. С., Сторонянська І. З., Петленко Ю. В., Слюсарчук О. П., Лелеченко А. П., Васильєва Шевчук О.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою пропонованого наукового дослідження є обґрунтування нормативно-правового забезпечення оптимізації компетенцій органів місцевого самоврядування та подолання ризиків децентралізація.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. 1 квітня 2014 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка стала результатом політичних процесів що відбуваються в державі і суспільстві на шляху євроінтеграції. Вона передбачає створення відповідних матеріальних (майно та земля, що перебувають у власності територіальних громад), фіскальних (податки і збори, що відносяться до території відповідної адміністративно-територіальної одиниці) та організаційних умов для забезпечення розвитку територіальної громади [1, с. 22]. Крім того, з точки зору Р. Ранлольф R. (2019), територіальні громади отримують право розпоряджатися земельними ресурсами в межах своїх територій, об'єднуючи їх майно та ресурси для реалізації спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг [2].

Основними завданнями децентралізації є:

- передача компетенції від виконавчої влади на рівень регіональних громад та забезпечення їх відповідними фінансовими ресурсами;
- чітке розмежування компетенції між органами виконавчої влади та між різними рівнями органів місцевого самоврядування;
- зміцнення місцевого самоврядування;
- відповідальність органів і посадових осіб за прийняття рішень перед виборцями та державою.

Як зазначалося раніше «здійснення децентралізації влади і, відповідно, формування сучасного суб'єкта регіонального розвитку досягається єдністю таких заходів, як передача адміністративних повноважень, важелів економічного впливу, муніципальної власності та фінансових механізмів територіальним громадам і їх представницьким органам місцевого самоврядування. Необхідною передумовою становлення територіальної громади основним суб'єктом регіонального розвитку є дотримання

конституційної норми про заявну (реєструючу) форму затвердження статуту територіальної громади та надання їй статусу юридичної особи...» [3, с. 16]

Делегування компетенції, на думку як ряду авторів, це фактично реалізації компромісної моделі децентралізації, яка передбачає додержання балансу між передачею повноважень та змістом децентралізації [4].

У цьому випадку органи місцевого самоврядування (а не мережа центральних органів влади), як зазначають Данилишин Б.М., Пилипів В.В. покладаються на компетенцію одержану від органів державної влади, тоді як центральні органи влади здійснюють певний контроль за виконанням завдань і, як правило, повинні виділяти кошти держави, виконуючи ці завдання. Кошти закладаються в бюджет і передаються органам місцевого самоврядування. [5, с. 10]. Тому одним із найважливіших питань децентралізації є: в якому обсязі та з яким обсягом компетенції повноваженнями може відбуватися децентралізація. Щоб відповісти на це запитання, варто звернутись до ще одного дуже важливого терміну – субсидіарності, без якого неможливо уявити процес децентралізації. Тобто, основним критерієм раціональної децентралізації є досягнення найвищої якості обслуговування громадян, а основним принципом є субсидіарність, який визначає мінімально оптимальну межу державного втручання в місцеві справи та їх право вирішувати самостійно всі питання їх рівня компетентності.

Представлена тут сервісна концепція «презентує сучасне розуміння соціального призначення держави, згідно з яким, пріоритетним завданням демократичного врядування є служіння громадянському суспільству, а основною формою діяльності владних інститутів – надання публічних послуг. Відштовхуючись від цього, роль місцевого самоврядування вбачається у «постачанні» послуг, система державного управління розглядається як організацію з надання державних послуг, а громадян – як замовників і споживачів цих послуг...». Також варто зазначити, «що підґрунтя для такої орієнтованої на споживача моделі державного управління закладено у Конституції України, [7] згідно зі ст. 3 якої, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави...» [6, с. 523].

Що стосується питання делегування компетенції, то воно заслуговує окремого теоре-

тичного аналізу. Разом із передачею більшого обсягу компетенції органам місцевого самоврядування зростає й відповідальність цих органів. Зміцнення статусу українського місцевого самоврядування підвищить відповідальність громадян за забезпечення належного рівня життя. Примітно, що громади, об'єднані чинним законом, статутом і планом розвитку, отримують усі повноваження, якими зараз володіють міста обласного значення [8].

Зокрема, перелік бюджетних повноважень територіальних громад визначено у ст. 89, 91 Бюджетного кодексу України (стаття 89 – видатки, які здійснюються з бюджетів міст республіканського значення Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів району, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються відповідно до закону та перспективного плану формування територіальних громад; стаття 91 – видатки місцевих бюджетів, які можуть здійснюватися із усіх місцевих бюджетів) [9].

Аналізуючи окремі, більш конкретні проблеми реалізації процесу децентралізації, варто зазначити, що описана вище бюджетна децентралізація створила не лише моменти успіху, а й певні труднощі. Зокрема, частка власних доходів місцевого бюджету не перевищує 50% і залежить від трансфертних платежів з державного бюджету. Проте бюджетну децентралізацію В. Мустра (*Rodríguez-Pose, A., & Muštra, V. (2022)*) вважає досить ефективним способом забезпечення фінансової незалежності та стабільності місцевої влади. Чітке розмежування функцій і відповідальності між державними органами влади та органами місцевого самоврядування, а також фінансування місцевих бюджетів для покращення обслуговування населення сприятиме їх ефективності [10, с. 1604].

По-перше, це стосується питань власності на землю. Земельні питання в історії України були гострими протягом сотень років і певною мірою збереглися й сьогодні. Поки що на сьогоднішній день децентралізації громада не може розпоряджатися землями сільськогосподарського призначення, які знаходяться поза межами територіальної громади. Це питання є особливо чутливим у сільських та селищних громадах з переважно сільськогосподарським господарством. Така ситуація стала результатом централізаційної політики Радянського Союзу, наслідки якої досі відчуваються в незалежній Україні. Кабмін веде такі спроби з 2018 року, але досі не всі громади можуть вільно розпоряджатися своєю землею.

Частково це питання вдалося вирішувати завдяки Указу Президента № 449/2020 «Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин» і Постанові КМУ № 1113 «Деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин». 28 квітня 2021 року Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення управління та дерегуляції у сфері земельних відносин».

Закон, зокрема, передбачає передачу земель державної власності за межами населених пунктів (крім земель, необхідних державі для виконання своїх функцій) у комунальну власність сільських, селищних і міських рад. Він також встановлює чіткий механізм визначення меж громад у державному земельному кадастрі. Органи місцевого самоврядування, в межах своєї компетенції, мають право змінювати цільове призначення земель приватної власності [11].

Привертає увагу також зростання протиріч між центром і регіонами та політизація діяльності органів місцевого самоврядування. Отримання додаткових бюджетних ресурсів сприяло певній фінансовій самостійності регіонів. Спершу це усвідомили самі територіальні громади, дещо пізніше – політичні партії, які стали приділяти все більшу увагу участі у виборах до місцевих рад відповідних рівнів. По мірі збільшення фінансової та економічної спроможності як окремих громад, так і регіонів загалом, почали виявлятися компетенційні протистояння між центральною та місцевою владою. Зрозумілим і, певною мірою, природним є бажання столиці сформувати певну підконтрольну їй вертикаль влади на місцях (не завжди в межах чинного законодавства).

Оскільки сам процес укрупнення адміністративних одиниць базового рівня впливає на трансформацію структури підрозділів та субрегіонального рівня, компетенція районних органів влади на потребує реформатування. Такий стан речей зумовлює дублювання компетенції районної державної адміністрації і районної ради із органами місцевого самоврядування територіальні громади, непропорційно високі витрати на утримання районних державних адміністрацій, зниження якості послуг через зменшення асигнувань районного бюджету на освітню та медичну субвенції.

У районах, де територіальні громади створено в межах усієї території, спостерігається дублювання компетенції органів місцевого самоврядування територіальної громади, районних рад,

а також районних державних адміністрацій. Разом з тим, тут функціонують районна державна адміністрація та районна рада, які несуть відповідні витрати на утримання, а також виконавча влада районної громади з повноваженнями та коштами, визначеними законом. Зазвичай рішення про грошову оцінку землі та перерозподіл трансфертів з державного бюджету ухвалюють відповідні районні ради. Районні та обласні органи влади також були позбавлені компетенції виконавчих органів рад територіальних громад відповідно до закону.

Актуальним питанням реалізації децентралізації є також неузгодженість компетенції між органами місцевого самоврядування та загальною виконавчою владою, а також неузгодженість компетенції між місцевими радами територіальних громад, обласними державними адміністраціями та обласними радами. Ця проблема проявляється, наприклад, у відсутності механізмів перерозподілу регіональних бюджетів, пов'язаних із утворенням територіальної громади на їхній території. Створені протягом року об'єднані громади змушені були до кінця бюджетного року працювати за бюджетом, затвердженим районною радою. До цього часу невирішеним залишається питання щодо визначення компетенції, які залишаються за районними державними адміністраціями та районними радами [12, с. 142].

Проблемним є також те, що реформа місцевого самоврядування слабко прив'язана до галузевих реформ, особливо охорони здоров'я, освіти, реформи адміністративних послуг та соціальної політики. Децентралізація йде паралельно з реформами, і щоб запроваджувати реформи, на рівні територіальної громади потрібно приймати непопулярні рішення, наприклад, закрити кілька шкіл для оптимізації та підвищення якості освітніх послуг. Також проведення реформи у сфері охорони здоров'я не завжди синхронізовано з децентралізацією та компетенцією органів місцевого самоврядування. Ці реформи, які від самого початку мали бути частиною інтегрованої стратегії, проводилися окремо. Крім того, як вказує Петленко Ю. В., недостатня координація здійснюється між центральними органами влади. Так, Міністерство розвитку громад і територій є головним агентством з децентралізації, але не несе відповідальності за галузеві реформи, розроблені та запроваджені на районному рівні іншими міністерствами [13, с. 40].

Процес поглиблення бюджетної децентралізації може також супроводжуватися появою так

званих соціальних ризиків. [14, с. 128]. Йдеться про виникнення ситуацій, які можуть загрожувати добробуту суспільства, і, як наслідок, подальшому розвитку нових громад. Серед них можна виділити різноманітні прояви компетенційного конфлікту (наприклад, незадоволення громади єдиним підходом/умовами через те, що їхні інтереси не враховуються, або конфлікти, пов'язані з несправедливим розподілом ресурсів чи конфлікти, які, ймовірно, є найпоширенішими – оптимізація соціальної інфраструктури). До цієї групи ризиків експерти зазвичай відносять освітні ризики, які можуть бути спровоковані, наприклад, місцевим популізмом, особливо під час виборів, а не закриттям сільської школи, що закінчується погіршенням освіти, з одного боку. З іншого боку, оптимізація мережі шкіл призводить до недофінансування освіти, оскільки нова формула субвенції на освіту забезпечує відносно невеликий приплив коштів до громад, середня наповненість класів яких надто мала.

Наступним ризиком бюджетної децентралізації є поглиблення фінансово-економічних диспропорцій громад різних рівнів. Саме цей ризик світові та вітчизняні дослідники вважають найважливішим. Через свою ідеологію бюджетна децентралізація може поглибити внутрішньорегіональні відмінності в доходах (що спостерігаються в Україні в результаті впровадження першого етапу цієї реформи), через перерозподіл державних податків і місцевого самоврядування з правом самостійно визначити суму доходу. Недостатність власних доходів допомагає мобілізувати доходи з територій із сильним фінансово-економічним потенціалом. Як зазначає Р – І. Матете (*Rose Ephraim Matete (2022)*) країни ЄС стикалися з подібними проблемами [15] і ми намагаємося вчитися на їхньому досвіді.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Таким чином, під децентралізацією розуміють процес перерозподілу повноважень і сфер компетенції між центральним і місцевим рівнями організацій публічної влади та перенесення акценту на місцевий рівень у частині виконання заздалегідь визначених і гарантованих державою функцій. Розглядаючи питання децентралізації, важливо знайти баланс між централізацією та децентралізацією, який необхідний для забезпечення належного розподілу компетенції місцевої та центральної влади. Вищий рівень ефективності та підзвітності органів місцевого самоврядування, кращі перспективи для місце-

вого розвитку та запровадження демократичних засобів участі громадськості та захисту прав людини були виділені серед причин, що призводять до більшої передачі компетенції органам місцевого самоврядування.

Реформа децентралізації значно розширила владні та фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, що є запорукою вирішення основних проблем економічного та соціального розвитку громади та надання якісних послуг мешканцям громади. У процесі дослідження було виявлено, проаналізовано та систематизовано найважливіші проблеми та ризики, з якими стикаються люди та органи влади внаслідок реформ. Проблемні явища, які аналізуються в даній роботі, можуть покращити обізнаність її суб'єктів щодо процесу децентралізації та можуть стати основою для усунення наявних прогалин, зокрема: покращення взаємодії населення з владою з питань реформування; внесення часткових змін до Конституції України, зняття невідповідностей та розбіжностей у нормативно-правовому забезпеченні реформи та подолання компетенційних протиріч між різними рівнями влади. Перспективними напрямками дослідження піднятої в статті проблематики можуть бути розкриття розподілу повноважень між місцевими радами територіальних громад, облдержадміністраціями та обласними радами у вирішенні питань власності на землю, створення економічних умов для посилення спроможності територіальних громад тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук. Київ. 2017. 110 с.
2. Randolph, R. (2019). Regional development policies and the challenge to reduce spatial inequalities in Brazil. *Area Development and Policy*. Vol. 4, Iss. 3 (pp. 271–283). DOI: 10.1080/23792949.2019.1570824
3. Петровський П. М. Теоретико-методологічні основи становлення успішного суб'єкта регіонального розвитку в Україні. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4. С. 13–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_4_3.
4. Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich (2020) Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*
5. Данилишин Б.М., Пилипів В.В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 5–11.
6. Петровський П. М. Сервісна концепція державного управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. Т. 8 : Публічне управління / наук.-ред. кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) та ін. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с
7. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення 20.01.2022 року)
8. Anosisye M. Kesale, Christopher Mahonge & Mikidadi Muhanga (2022) Effects of decentralization on the functionality of health facility governing committees in lower and middle-income countries: a systematic literature review, *Global Health Action*, 15:1, DOI: 10.1080/16549716.2022.2074662
9. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Дата звернення 20.01.2022 року)
10. Rodríguez-Pose, A., & Muštra, V. (2022). The economic returns of decentralisation: Government quality and the role of space. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 54(8), 1604–1622. <https://doi.org/10.1177/0308518X221118913>
11. «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення управління та дерегуляції у сфері земельних відносин»: Закон України від 28 квітня 2021 року № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text> (Дата звернення 20.01.2022 року)
12. Слюсарчук О.П., Криштоф Н.С., Дороніна І.І. Фінансова децентралізація у контексті реформування міжбюджетних відносин: кількісні виміри та індикатори. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 1. С. 143–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2021_1_
13. Петленко Ю.В., Міланченко В. Фінансова децентралізація як напрямок підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2020. Вип. 4. С. 39–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2020_4_5
14. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
15. Rose Ephraim Matete, Forms of decentralization and their implications for educational accountability in Tanzania, *Heliyon*, Volume 8, Issue 5, 2022, e09436, ISSN 2405-8440, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09436>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844022007241>)

REFERENCES:

1. Lelechenko A. P., Vasyliieva O. I., Kuibida V. S., Tkachuk A. F. (2017). Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii povnovazhen: navch. posib. / A. P. Lelechenko, O. I. Vasyliieva, V. S. Kuibida, A. F. Tkachuk. Kyiv [in Ukrainian].
2. Randolph, R. (2019). Regional development policies and the challenge to reduce spatial inequalities in Brazil. *Area Development and Policy*. Vol. 4, Iss. 3 (rr. 271–283). DOI: 10.1080/23792949.2019.1570824
3. Petrovskiy P.M. (2016). Teoretyko-metodolohichni osnovy stanovlennia uspishnoho sub'iektu rehionalnoho rozvytku v Ukraini. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. 2016. Vyp. 4. S. 13-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_4_3. [in Ukrainian]
4. Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich (2020) Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*
5. Danylyshyn B.M., Pylypiv V.V. (2016). Detsentralizatsiia u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy. *Rehionalna ekonomika*. № 1. S. 5–11. [in Ukrainian]
6. Petrovskiy P.M. (2011). Servisna kontsepsiia derzhavnoho upravlinnia. *Entsyklopediia derzhavnoho pravlinnia : u 8 t. T. 8 : Publichne vriaduvannia / nauk.-red. kol.: V. S. Zahorskyi (holova), S. O. Teleshun (spivholova) ta in. Lviv : LRIDU NADU* [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Data zvernennia 20.01.2022 roku) [in Ukrainian]
8. Anosisye M. Kesale, Christopher Mahonge & Mikidadi Muhanga (2022) Effects of decentralization on the functionality of health facility governing committees in lower and middle-income countries: a systematic literature review, *Global Health Action*, 15:1, DOI: 10.1080/16549716.2022.2074662
9. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 8 lypnia 2010 roku № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Data zvernennia 20.01.2022 roku) [in Ukrainian]
10. Rodríguez-Pose, A., & Muštra, V. (2022). The economic returns of decentralisation: Government quality and the role of space. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 54(8), 1604–1622. <https://doi.org/10.1177/0308518X221118913>
11. «Pro vnesennia zmin do Zemelnogo kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv shchodo vdoskonalennia upravlinnia ta derehuliatcii u sferi zemelnykh vidnosyn»: Zakon Ukrainy vid 28 kvitnia 2021 roku № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text> (Data zvernennia 20.01.2022 roku) [in Ukrainian]
12. Sliusarchuk O.P., Kryshtof N.S., Doronina I.I. (2021). Finansova detsentralizatsiia u konteksti reformuvannia mizhbiudzhethnykh vidnosyn: kilkisni vymiry ta indykatory. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 1. S. 143-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2021_1_ [in Ukrainian]
13. Petlenko Yu.V., Milanchenko V. (2020). Finansova detsentralizatsiia yak napriamok pidvyshchennia finansovoinezalezhnosti mistsevykh biudzhethiv. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. Vyp. 4. S. 39-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2020_4_5 [in Ukrainian]
14. Terytorialni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku: monohrafiia / za red. Kravtsiva V.S., Storonianskoi I. Z. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy, 2020. 531 s. (Seriiia «Problemy rehionalnoho rozvytku»). [in Ukrainian]
15. Rose Ephraim Matete, Forms of decentralization and their implications for educational accountability in Tanzania, *Heliyon*, Volume 8, Issue 5, 2022, e09436, ISSN 2405-8440, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09436>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844022007241>)